

DET DANSKE NÆRRADIO-FORSØGS FØRSTE ÅR

Af Vibeke G. Petersen, Ole Prehn og Erik Nordahl Svendsen.

De elektroniske medier har i Danmark i lighed med de fleste andre vesteuropæiske lande siden deres start været underlagt stramme statslige reguleringer og restriktioner.

I Danmark har driften af radio og tv siden 1925 udelukkende været forestået af den selvstændige offentlige institution Danmarks Radio. Danmarks Radio finansieres alene af licensmidler opkrævet som en tvungen afgift på modtagere, og licensen udgør i dag pr. farve-tv-modtager 1.156 kr., hvor de 22% er moms og derfor ikke tilfalder Danmarks Radio.

Institutionen udsender 3 landsdækkende radioprogrammer, hvoraf den ene kanal samtidig anvendes til udsendelsen af regionale programmer produceret i 9 regionale stationer. Endvidere udsendes 1 landsdækkende tv-program, hvortil kommer et forsøg med regionalt tv, baseret på delvis egenproduktion og delvis produktion fra selvstændige produktionsselskaber og i en vis udstrækning amatører.

Hidtil har Danmarks Radios monopol og forbuddet mod reklamer været relativt uantastet, men med udsigterne til de mange nye tilbud fra satellit-tv, det øgede kanalantal i nye kabelanlæg, er det i alle politiske lejre blevet klart, at dette monopol ikke kan opretholdes og allerede er brudt i den forstand, at op mod 60% af de danske husstande via fællesantenneanlæg har adgang til 2 eller flere tv-kanaler fra nabolandene.

Mens den mediepolitiske diskussion i Danmark som i andre lande er stærkt fokuseret på privatisering og kommercialisering specielt på tv-området, er det dog på radioområdet, de største ændringer foreløbig har fundet sted med den forsøgsordning med lokalradio og -tv, som Kulturministeriet, hvorunder de elektroniske medier hører, i 1981 satte igang.

Forsøget omfatter både radio og tv distribueret i såvel kabler som via æteren, men i det følgende omtales alene radioforsøgene.

Den følgende gennemgang af nærradioforsøgene i Danmark præsenterer en række foreløbige resultater og problemstillinger, der arbejdes med i den følgeforskning, som er tilknyttet forsøgene.

Der redegøres kort for selve forsøgsordningens struktur og administration, hvorefter der foretages en gennemgang af forskellige radiotyper, disses udsendelsesvirksomhed, økonomi m.v.

Videre bringes de første resultater af en større lytterundersøgelse, som er udført i løbet af foråret 1984, hvorefter en række problemer af praktisk, politisk og forskningsmæssig karakter diskuteres.

Den egentlige start på forsøgenes udsendelsesvirksomhed fandt sted i efteråret 1983, hvorfor følgeforskningen først nu for alvor kan begynde sin analysevirksomhed til belysning af forsøgsprocessen.

Det følgende er derfor en foreløbig og ofte kortfattet gennemgang af en række problemstillinger, som i forbindelse med den løbende forskning skal undersøges nærmere. Som det vil fremgå, er dette arbejde ikke uden praktisk/ressourcemæssige problemer.

Forsøgsordningen med nærradio og -tv

I perioden 1974-77 gennemførtes i medfør af en undtagelse i loven om radio- og fjernsynsvirksomhed, som ellers hjemler Danmarks Radios eneret på rundspredning af radio og tv, nogle få forsøg med lokal-tv via kabelanlæg og et enkelt lydradio-forsøg - også via kabel.

Forsøgene, som egentlig var tænkt som lovforberedende, var så små i programomfang og sendetid, at det udvalg under kulturministeriet, som skulle vurdere forsøgene, måtte konkludere, at en ny forsøgsrunde måtte til.

Først i maj 1981 vedtog folketinget en ny undtagelse fra Danmarks Radios monopol med henblik på en ny forsøgsperiode af 3 års varighed.

Lovgrundlaget er meget sparsomt hvad angår hensigtserklæringer, og det fremgår alene, at man ønsker forsøg med nærradio og -tv både på professionel og amatør-basis, geografisk spredning, mulighed for æterspredning og så mange organisatoriske typer som muligt, hvortil kommer ønsket om forskellige mål med programmerne. Loven kræver ikke, at det enkelte forsøg opfylder andre programpolitiske kriterier, end at en væsentlig del af produktionen skal have baggrund i det pågældende lokalområde. Det fastslås endelig, at det ikke vil være tilladt at anvende reklamer eller sponsor-ordninger som indtægtsgrundlag.

Som økonomisk støtte afsatte staten efter en del tovtrækkerier i alt 6 millioner kroner under forudsætning af, at der i alt kunne opnås et tilsvarende støttebeløb fra de forskellige kommuner, således at den samlede støtte kunne udgøre 12 millioner kroner.

Hensigten med forsøgsordningen er at danne erfaringsgrundlag for en eventuel senere permanent ordning med nærradio og -tv, og kulturministeriet, hvorunder forsøgene hører, nedsatte derfor et Lokalradio- og -tvudvalg til at administrere ordningen, dvs. uddele indstilling om tilladelse, og følge forsøgenes udvikling for senere at udarbejde en rapport som grundlag for senere politiske beslutninger.

Lokalradio- og -tvudvalget, som trådte sammen første gang i september 1981, består af 14 medlemmer fra forskellige interesseorganisationer, kommuner, amter og forskningsinstitutioner. Udvalgets første opgave var at udfærdige nærmere regler for ansøgnings- og tildelingsprocedure, samt sikre det økonomiske grundlag for forsøgene.

I januar 1981 kunne udvalget indkalde ansøgninger om sendetilladelse på det forholdsvis løse grundlag, forsøgslovene lagde op til, dvs. alle privatpersoner, organisationer, virksomheder (som fx dagblade), interessegrupper etc. kunne søge og skulle kun præstere en programpolitik, som ligger inden for kravet om, at en væsentlig del af programfladen skal have lokal baggrund.

Mens udvalget allerede i juni 1982 fremsendte sin første indstilling om tildeling af sendetilladelser, cf. nedenfor, kunne forsøgsordningen først officielt starte i april 1983, fordi man først da havde sikret sig de fornødne kommunale bevillinger, som

skulle til for at frigøre de 6 millioner statslige kroner. De 6 millioner kroners kommunale støtte var først sikret i februar 1983, da en enkelt kommune (Århus) vedtog en støtte på i alt 4,3 millioner i form af lokaler, kontante tilskud, samt ikke mindst løn til langtidsledige. I forhold til antallet af områder, hvori der sendes, må forsøgsordningen derfor fra starten siges økonomisk at have hvilet på et sparsomt kommunalt islæt.

Lokalradio- og -tvudvalget har siden juni 1982 i 4 omgange indstillet sendetilladelser til kulturministeren, som hver gang har fulgt disse og udstedt endelige tilladelser.

Kun i den første tildelingsrunde er der ydet økonomisk støtte enten i form af direkte støtte til etablering m.v. (i alt ca. 4,8 millioner) eller i form af opstilling af radiosender (ca. 0,5 millioner), idet kun anvendelse af en af udvalget via P & T opstillet sender er tilladt. Endelig har udvalget i første omgang reserveret knap 0,7 millioner til forskningsmæssige opgaver, cf. nedenfor.

Udvalget, der afgav sin sidste indstilling til ministeren i juni 1984 har i alt modtaget 270 ansøgninger, hvor de 179 har angået radiostationer. Af disse 179 ansøgninger har udvalget indstillet 95 til sendetilladelse.

I tabel 1 vises, hvordan indstillingerne fra udvalget fordeler sig på projektkategorier i forhold til, hvilke grupper der står bag de enkelte projekter.

Det skal om tildelingen siges, at første runde sigtede på så bredt som muligt at tilgodese de forskellige ansøgningstyper geografisk, organisatorisk og programpolitisk, og en undersøgelse af forholdet mellem ansøgninger og tildelinger¹ viser, at tildelingerne med hensyn til såvel geografisk spredning som organisation og interesse-mæssig baggrund var stort set repræsentative for ansøgningerne.

De 3 senere tildelinger har som hovedpræmis haft, at kun projekter, som ikke var afhængig af økonomisk støtte fra udvalget, kunne komme i betragtning, hvorfor der fortrinsvis er givet nye tilladelser i områder, hvor der allerede var etableret en radiosender, idet flere tilladelsesindehavere ofte er fælles om én sender, cf. senere afsnit.

Mens udvalget i første runde indstillede 51 projekter ud af 108, var forholdet de følgende to gange 24 ud af 31 og 18 ud af 40, hvor man dog den sidste gang stillede yderligere 13 projekter på venteliste. Disse sidste 13 udgør den fjerde tildeling, således at i alt 31 af de i tredje runde 40 ansøgninger er blevet indstillet.

I tabellen ses fordelingen af udvalgets indstillinger i de 4 runder, og man kan hæfte sig ved, at fordelingen i procent på de forskellige kategorier ikke er forrykket væsentligt i løbet af de 4 runder bortset fra kategorien presse/journalister, som har fordoblet sin procentuelle andel af indstillingerne. Det er yderligere bemærkelsesværdigt, at meget få projekter henhører under kommuner og politiske partier.

Interessen for forsøgsordningen har mærkbart ligget i andre typer af organisationer, hvor specielt kategori 1: organisationer oprettet med radiodrift som formål falder i øjnene. Bag sådanne radio-foreninger gemmer sig dog for en del tilfældes vedkommende en række i forvejen etablerede organisationer som sammen med andre driver radiovirksomhed.

Tabel 1: Fordelingen af udvalgets indstillinger af radioprojekter fordelt på interessegrupper

Kategori	1. runde		2. runde		3. runde		4. runde		I alt
	Antal	Procent*	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	
1. Nærradioforeninger/ sammenslutninger	19	35	8	34	3	31	4	31	34
2. Trossamfund	17	31	3	25	7	28	4	28	31
3. Dagblade/journalister	4	7	2	8	4	10	4	13	14
4. Oplysningsforbund/ fagbevægelse	3	6	6	11	-	9	1	9	10
5. Uddannelses-/ forskningsinstitutioner	4	7	2	8	-	6	-	5	6
6. Eksisterende foreninger m.v.	1	2	2	4	2	5	-	4	5
7. Politiske partier	2	4	1	4	2	5	-	4	5
8. Kommuner	4	8	1	6	-	5	-	4	5
9. Antenne-/grundejer- foreninger	-	-	1	1	-	1	-	1	1
I alt	54	100	26	101	18	100	13	99	111
I alt kommuneret antal	54		80		98		111		

* Den procentvise fordeling er i de forskellige tildelingsrunder beregnet i forhold til det kumulerede antal indstillinger.

Af de i tabellen i alt 111 opregnede projekter forventes omkring 95 at blive realiseret, således at frafaldet med hensyn til faktisk start af sendevirksomhed synes at blive af ringe omfang, hvorimod man ikke endnu kan sige noget om, hvor mange, der på et senere tidspunkt må opgive sin virksomhed. Frafaldet er jævnt fordelt på de forskellige kategorier, men det største interne frafald findes bemærkelsesværdigt nok hos kommunerne, hvor 4 ud af 5 projekter er blevet opgivet inden sendestart.

Efter at udvalgets arbejde med at indstille projekter således fra og med juni 1984 er afsluttet, bliver dets opgave, dels at følge forsøgenes udvikling, og dels at fungere som ankeinstans i forbindelse med klager over udsendelsernes indhold, hvortil kommer, at udvalget fx i forbindelse med reklamevirksomhed eller anden misligholdelse af tilladelsernes grundlag kan inddrage sendetilladelser.

Endelig er det som sagt udvalgets opgave mod afslutningen af forsøgsrunden at fremlægge en rapport, som fremstiller og dokumenterer erfaringerne med de forskellige forsøgstyper med henblik på etablering af en permanent lovgivning.

Denne udvalgsrapport skal foreligge ved årsskiftet 1985/86 med henblik på et lovforslag fremsat inden forsøgsordningens udløb den 31. marts 1986. Et væsentligt element i udvalgets afrapportering bliver det følgeforskningsarbejde, som udvalget har iværksat.

Allerede i juli 1984 har udvalget dog publiceret en foreløbig rapport² på opfordring af den statsministerielle Mediekommission, som i sin slutredegørelse ultimo 1984 bl.a. også vil beskæftige sig med de elektroniske medier i lokalsamfundene. I rapporten præciseres det af udvalget, at det ikke er muligt på nuværende tidspunkt at fremsætte konklusioner vedrørende forsøget, hvorfor dens foreløbige status må tages alvorligt i den mediepolitiske diskussion.

Følgeforskningen under Lokalradio- og -tvudvalget

Selvom forsøgsordningen ifølge sit lovgrundlag sigter på at kunne dokumentere erfaringerne med forskellige typer af nærradio og -tv, nævnes der ikke noget om,

hvordan den hertil nødvendige følgeforskning skal organiseres eller finansieres, og udvalget har derfor af de midler, som egentlig var tiltænkt støtte til forsøgene og endog i den henseende sparsomme i omfang, måtte afsætte omkring 0,7 millioner kr. primært til finansiering af lytter- og seerundersøgelserne, som omtales senere.

Den følgeforskning, som udvalget har planlagt, varetages af en ansat forskningssekretær bistået af enkelte udvalgsmedlemmer, og den skal omfatte såvel undersøgelser af lytter- og seerreaktionerne som analyser af programindhold, økonomi, organisation, deltagere i produktionen etc. Disse elementer skal alle analyseres processuelt for at tegne et billede af forsøgsforløbet.

Basismaterialet for disse undersøgelser er rapporteringsskemaer, som hver enkelt forsøg skal indsende for hvert program, som udsendes med oplysninger om indhold, medvirkende etc.

Herudover indgår skemaer udfyldt ved sendestart, som indeholder organisatoriske, programpolitiske og økonomiske oplysninger. Disse informationer vil danne grundlag for at vurdere de forskellige projekters udvikling i forhold til de oprindelige intentioner.

Analyser af de enkelte forsøgs økonomiske vilkår vil som materiale have årligt indsendte, reviderede regnskaber, indsendte budgetter m.v.

Dette basis-skemamateriale, som stikprøvevis vil blive analyseret, suppleres af optagelser af stationernes udsendelser. Radiostationer har pligt til at opbevare udsendte programmer i 6 måneder af hensyn til eventuelle klagesager, men også for at muliggøre kvalitative indholdsanalyser. For så vidt angår tv-forsøgene gælder det, at udsendelserne her skal opbevares i hele forsøgsperioden.

Som nævnt i indledningen, er det først fra efteråret 1985, den centrale følgeforskning kan begynde sit arbejde, hvorfor den følgende redegørelse er af foreløbig karakter. Det har ikke på indeværende tidspunkt været muligt at udarbejde detaljerede analyser af programindhold, organisation etc., ligesom lytterundersøgelserne ikke er færdiganalyseret.

Denne begrænsning i det følgende har sin naturlige baggrund i forsøgets tidsforløb, men hænger angiveligt også sammen med de meget begrænsede ressourcer, der eksisterer for den centrale følgeforskning.

Det bør derfor nævnes, at udvalget gennem forskningsgruppen har kontakt til en række forskere, som i forbindelse med forsøget udfører selvstændige forskningsprojekter og i et enkelt tilfælde økonomisk har støttet et sådant. Disse forskningsprojekters resultater vil være et væsentligt bidrag, når et mere detaljeret og kvalitativt billede skal tegnes af forsøgsordningens enkelte eksperimenteres udvikling og karakter.

Øversigt over geografisk placering af sendetilladelser

R = off-air radio, T = off-air television, K = cable distributed television viser områder, hvori der er foretaget lytterundersøgelser (i Københavns-området er der foretaget tre forskellige del-undersøgelser), og de omtalte cases befinder sig alle inden for disse områder.

Nærradioerne

Typologisering

Nærradio-forsøgene drives af en række lokale grupper - foreninger, dagblade, trossamfund, politiske partier osv. - som beskrevet i indledningen. Denne typeopdeling af forsøgene belyser imidlertid kun eet aspekt af forsøgsvirkomheden. Den beskriver en politisk målsætning om at lade forskellige interessegrupper i lokalsamfundet komme til orde.

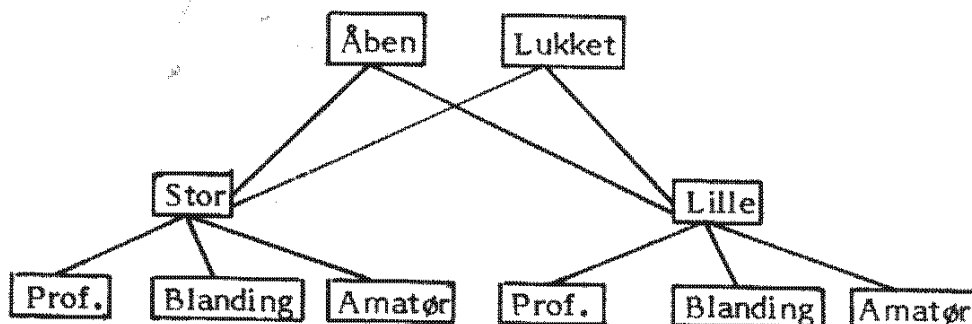
Men en undersøgelse af nærradioernes funktion og vilkår må også gå ud fra en typologisering, som inddrager forsøgenes målsætning og organisation.

Vi har valgt at koncentrere os om tre faktorer til belysning af disse spørgsmål. Den første er, om nærradioen er åben eller lukket. Det vil sige, om andre end licenshaverne kan producere programmer og få dem sendt ud i radioen.

Den anden er radioens størrelse, som selvfølgelig kan defineres på forskellige måder. Her er valgt sendetidens omfang, dels fordi sendetiden i vid udstrækning er udtryk for økonomiske, tekniske og mandskabsmæssige ressourcer. Endelig vil lytternes opfattelse af en stations størrelse være baseret på, hvor meget den sender. Radioer, der sender mere end 2 timer om dagen (altså mindst 15 timer om ugen), betegnes som store.

Den tredje faktor er graden af professionalisme i programproduktionen. Der er her opstillet 3 kategorier: amatør, professionel og en blanding af de to.

Typologiseringen kan illustreres på følgende måde:

De 82 nærradioer, som medio 1984 har sendetilladelse (de 13 radioer, der fik tilladelse i august 1984, er ikke medregnet), fordeler sig som vist nedenfor i 11 forskellige typer (ud af 12 mulige). Opstillingen viser radioernes placering for hver af de tre runder af sendetilladelser (marts, november og december 1983):

Tabel 2: Typologisering af radio-forsøgene

	1. runde	2. runde	3. runde	I alt
1. Åben, stor, professionel	1	0	0	1
2. Åben, stor, blandet	2	4	2	8
3. Åben, stor, amatør	10	1	4	15
4. Åben, lille, professionel	1	0	1	2
5. Åben, lille, blandet	0	1	2	3
6. Åben, lille, amatør	13	13	2	28
7. Lukket, stor, professionel	2	0	1	3
8. Lukket, stor, blandet	0	0	0	0
9. Lukket, stor, amatør	1	1	0	2
10. Lukket lille, professionel	2	1	1	4
11. Lukket, lille, blandet	1	1	0	2
12. Lukket, lille, amatør	10	2	2	14

Som det fremgår af ovenstående tabel, er gruppen af små, åbne, amatørradioer dominerende. Her findes især radioforeninger i københavnske bydele og -omegnskommuner og mindre provinsbyer. En tredjedel af trossamfundenes nærradioer er også i denne gruppe.

I gruppen af små, lukkede amatørradioer drives halvdelen af trossamfund, som altså ikke ønsker at give andre adgang til at udsende programmer. Også uddannelses- og forskningsinstitutioner er repræsenteret her.

Den tredje store gruppe, de store, åbne amatørradioer, omfatter især radioforeninger i københavnsområdet og de store provinsbyer - det er her, man finder

græsrodsradioer som Sokkelund Radio, Radio Århus og Radio Ålborg.

Der er mere end dobbelt så mange åbne som lukkede nærradioer - 57 mod 25. Der er stor overvægt af små radioer - 53 mod 29 store. Endelig er amatørerne i overtal, idet 59 af stationerne udelukkende opgiver at have amatører som programproducenter. 10 nærradioer benytter sig kun af professionelle, mens en blanding af professionelle og amatører producerer for 13 stationer.

Ved anden og tredje runde af sendetilladelser øgedes først og fremmest gruppen af små, åbne amatørradioer. Den primære fornyelse af det samlede felt af projekter var her, at flere lokalsamfund fik stillet sendere til rådighed, og at eksisterende sendere blev "fyldt op" med nye stationer.

Derudover øgedes antallet af radioer med professionel arbejdskraft, typisk dagbladsradioer, og antallet af stationer med en arbejdskraft af både professionelle og amatører.

Typologiseringen giver mulighed for at undersøge betingelserne for to overordnede formål med forsøgsordningen. Det ene formål er at udvide ytringsfriheden, altså at give flere og andre mennesker mulighed for at komme til orde, end det sker i de eksisterende medier, og at give ytringsmulighed for specielle interessegrupper, som ikke føler sig tilstrækkeligt repræsenteret i de eksisterende medier. De åbne nærradioer tilbyder en sådan udvidet ytringsfrihed.

Det andet formål er at supplere kommunikationsmulighederne og -udbudet i lokalsamfundet. De hel- eller halv-professionelle radioer har muligheden for at producere en anden slags radiojournalistik end Danmarks Radio og komme med et alternativ til den lokale (ofte monopol-) presses dækning af lokalsamfundet.

Nærradioernes størrelse er interessant både som selvstændig faktor og i forbindelse med spørgsmålene om ytringsfrihed og supplement til den eksisterende lokale kommunikation. Opmålingen af ressourcer kan vise, om der er minimums- og maksimumsgrænser for nærradioernes størrelse - f.eks. om mangel på ressourcer reducerer sendetiden så meget, at stationen helt bliver overset af lytterne. Eller om megen sendetid og mange medarbejdere bevirker, at en station har svært ved at

holde fast ved sin oprindelige målsætning og drukner i administration og bureaukratisering.

Cases

Bredden i forsøgsordningen illustreres i det følgende med enkelte eksempler på forskellige typer af nærradioer i geografisk og demografisk forskellige områder.

Lokalradioen i Herning (56.000 indbyggere) er en stor, åben nærradio med en blanding af professionelle- og amatørprogramproducenter. Den er en forening bestående af en lang række lokale interessegrupper som oplysningsforbund, fagforeninger, arbejdsgiverforeninger, ungdomsorganisationer, kirkelige organisationer, lytterforeninger og politiske partier, samt et stort antal enkeltmedlemmer. Radioen har 17 ansatte, deraf 7 programproducenter, plus 9 timelønnede medarbejdere.

Den sender knapt 70 timer om ugen og planlægger en udvidelse af sendetiden til ca. 100 timer. 40% af programproduktionen varetages af de organisationer, foreninger og enkeltpersoner, som står bag radioen, og 60% af de ansatte.

Ifølge radioen selv har den lagt en programprofil, som om eftermiddagen ligner Danmarks Radios P3 - korte indslag og meget musik - mens den om aftenen hovedsageligt har programmer for særlige målgrupper og kun lidt musik, altså mere som Danmarks Radios P1. Knapt halvdelen af det samlede programudbud er musik, en femtedel er aktualitets- og servicemeddelelser, og knapt en fjerdedel betegnes som underholdende stof.

Økonomisk har radioen stort udbytte af sine underholdende udsendelser. Mere end halvdelen af den budgetterede indtægt for 1984 på 6 millioner kr. stammer fra bingo-spil og hilsener og pladeønsker. 23% af radioens lyttere har ifølge den lytterundersøgelse, kulturministeriet foretog i foråret 1984, bidraget til radioen ved at spille bingo eller sende hilsener og pladeønsker.

Radioen får godt 2 millioner kr. ind i medlemskontingent. Radioen har ca. 11.000 medlemmer. Det store tal skyldes bl.a. at kun medlemmer lovligt må spille

radiobingo. Den har modtaget 140.000 kr. i statsstøtte og 300.000 kr. i kommunal støtte.

Også lytter-mæssigt er Lokalradio Herning en mastodont. Lytterundersøgelsen viser, at 97% af beboerne i Herning kender radioen og 68% lytter til den hver dag. Kun 4% oplyser, at de aldrig lytter.

Fra april 1984 deler Lokalradio Herning sender med en anden nærradio, Kristent Centers Radio, som drives af Apostolsk Kirke.

Århus (245.000 indbyggere) har en speciel nærradioordning, idet seks stationer har indgået en aftale med Århus kommune om fælles benyttelse af afviklingsstudie og andre faciliteter og dermed om en deling af det kommunale tilskud på godt 4,4 millioner kr. De seks radioer sender sammen på tre sammenkoblede sendere.³ De opnår derved den fordel, at alle når ud til hele kommunen, og de undgår at konkurrere med hinanden om lytterne. Til gengæld skal de affinde sig med at dele døgnets 24 timers sendetid mellem sig.

Radioerne har dannet den selvejende institution "De samvirkende lokalradioer i Århus", der som medlemmer har følgende nærradioer:

Århus Nærradio (der drives af en forening på 4 personer),
Radio Århus (forening af ca. 80 organisationer og grupper),
Byens Radio (arbejderbevægelsens nærradio), Radio JTT (Jydsk teknologisk Institut), Universitetsradioen (Århus Universitet)
og Rosenvangskolens Lokalradio (Rosenvangskolen i Viby).

Som det fremgår af listen, er der stor variation i de århusianske forsøg, både med hensyn til radiogruppernes størrelse og de interesser, de repræsenterer.

Byens Radio, der drives af arbejderbevægelsen i Århus, er en åben station med en egentlig sendetid på 15 timer (indtil maj 1984 var den på 10 timer). I den uge, hvor lytterundersøgelsen i Århus fandt sted, sendte Byens Radio 10 udsendelser, hvoraf halvdelen var magasinprogrammer af blandet indhold. Blandt emnerne var AOFs kursusaktivitet, EF-valget, Chile, demonstrationsdag i Århus og nyt fra by- og amtsråd. En udsendelse havde titlen "Det skrev de ikke om" og handlede om

kronikker og læserbreve, som var blevet afvist af lokale dagblade.

Programmerne produceres af godt 30 medarbejdere, hvoraf nogle enkelte er professionelle - langtidsledige, hvis løn er en del af det kommunale tilskud.

Radio Århus sendte i samme uge 81 programmer på i alt 135 timer, dækkende så godt som alle typer af programmer. En meget benyttet programform er blandingen af telefon-, grammofon- og studieprogram, hvor seriøse og underholdende indslag veksler.

Blandt de emner, der blev behandlet i de 81 udsendelser, er miljøforhold, El Salvador, fordeling af arbejde, samarbejde mellem skole og hjem, gensplejsning, information om aktiviteter i Århus, radioen som medie, rytmisk musik, indvandrer-spørgsmål, ytringsfrihed og kvinders seksualitet.

Ugens 168 timer bruges fuldt ud af de 6 århusianske nærradioer, langt det meste af Radio Århus. Foruden at skaffe plads i æteren til de mange organisationer, som er med i Radio Århus, skal radioen også som åben græsrodsradio finde sendetid til de mange, som kommer ind fra gaden og ønsker at lave programmer.

Problemet med at opfylde alles ønsker om at komme til orde har allerede meldt sig og er resulteret i et modsætningsforhold mellem fortalerne for to forskellige programpolitiske linjer.

En gruppe går ind for informerende og debatterende programmer. Denne gruppe står for ca. 40% af programproduktionen. En anden gruppe ønsker at lægge hovedvægten på service-, musik- og underholdningsudsendelser.

Polariseringen er opstået dels på grund af en intern uenighed om, hvad nærradioen skal bruges til, dels fordi køen af århusianere, der vil til mikrofonen, hovedsageligt udgøres af unge disc jockeys. Her rejses altså spørgsmålet, om nærradioens åbne, ustyrede struktur er forenelig med en på forhånd fastlagt programpolitisk målsætning.

Århus Nærradio sendte hver morgen og formiddag telefonprogrammet "Lytter til

lytter", hvor en og samme programvært snakker hverdagssnak med lytterne og spiller plader. Desuden sender Århus Nærradio musikprogrammer i week-enden. - Nedenfor vender vi tilbage til hvilke lyttergrupper, der foretrækker denne radioform i forhold til Radio Århus'.

Roskilde (48.000 indbyggere) har forsøgsordningens eneste eksempel på, at to dagblade driver konkurrerende nærradioer. Roskilde dagblads station, Radio Roskilde, og Roskilde Tidendes Radio sender på hver sin frekvens og tilbyder først og fremmest nyhedsudsendelser, produceret af de to dagblades journalister.

De to nærradioer har bevidst søgt at skabe forskellige profiler. Radio Roskilde, som alle dagbladets 8 medarbejdere er med til at producere, sender ca. 19 timer om ugen. Den daglige nyhedsudsendelse er en blanding af korte nyheder, direkte lyttertelefonindslag og musik - tidsmæssigt er der betydelig overvægt af musik. Desuden sender Radio Roskilde midnatsdiskotek fredag nat i ca. 6 timer, med en blanding af musik, konkurrencer, telefoninterviews og nyhedsoversigter. Radioen sigter med andre ord på at servere et let og populariseret programudbud.

Radio Tidende sender ca. 10 timer om ugen, fortrinsvis nyhedsudsendelser, som er en blanding af nyheder, sport, interviews i studiet og reportager fra byens begivenheder. Desuden har stationen underholdningsudsendelser som top 10-liste, lytterhilsener og radio-bingo, som køres af idrætsforeningerne i Roskilde. Der er en skarpere adskillelse mellem nyheder og underholdning i Radio Tidende end i Radio Roskilde, og Radio Tidende sigter mod en mere seriøs profil. 5 journalister fra Roskilde Tidende producerer nærradioprogrammerne.

Lytterundersøgelsen af de to dagbladsradioer blev foretaget kun to dage efter, at Radio Tidende var gået i luften første gang, mens Radio Roskilde havde sendt i et år. Den viser derfor ikke, om de to forskellige profiler giver sig udslag i forskellige lyttertal. Derimod viser undersøgelsen, at nyhedsudsendelser bliver mere aflyttet i Roskilde end i de andre undersøgte områder, idet 35% af lytterne oplyser at lytte mest til nyhederne mod højst 26% i andre områder.

I København (ca. 500.000 indbyggere) deler 16 nærradioer 4 sendere som ikke er sammenkoblede. 4 af radioerne er endnu (medio 1984) ikke begyndt at sende.

Tilsammen sender de 12 stationer omkring 250 timer om ugen og er altså i konkurrence med hinanden om lytterne. Desuden er senderne for svage til, at de kan høres i hele København.

Der er lige mange store og små stationer - 6 af hver. Kun 2 har professionel arbejdskraft. 9 af stationerne er åbne for programproducenter udefra.

I København kan begrebet lokalsamfund defineres på flere forskellige måder. Der er 4 radioer, som henvender sig specielt til bydele - Vesterbro, Nørrebro, Christianshavn og fristaden Christiania har hver deres egen radio. Radio Rosa henvender sig især til bøsser og lesbiske i København og Radio Sokkelund til græsrodsbevægelser i hovedstaden - to radioer, der har specielle interessegrupper i byen som målgruppe. Endelig er der flere radioer, som definerer hele den københavnske befolkning som deres målgruppe.

Lytterundersøgelserne fra henholdsvis Nørrebro og København giver et fingerpeg om, at bydelsradioen slår bedst igennem. 75% af befolkningen på Nørrebro kender Nørrebro Radio, og 45% har lyttet til den mindst en gang. I København ved kun 60% af befolkningen, at der er nærradio i byen, og ingen af de 8 radioer, der er omfattet af undersøgelsen, er blevet hørt mindst en gang af mere end 28% af københavnere.

Nørrebro Radio er en lille, åben amatørradio som sender 14 timer om ugen. I den uge, lytterundersøgelsen fandt sted, producerede stationens egne medarbejdere alle udsendelser, 16 i alt. De fleste udsendelser er informationsprogrammer eller reportager om begivenheder på Nørrebro, men også københavnerbegivenheder som Bakkens åbning og den forestående påskemarch bliver omtalt. Grammofonprogrammerne er der kun et par stykker af, men de optager en tredjedel af den samlede sendetid. En anden tredjedel af sendetiden optages af en programtype, som blander telefoninterviews, musik og interviews i studiet - en programtype, som nærradioerne benytter meget.

Sokkelund Radio er organiseret som en forening af græsrodsbevægelser og interessegrupper. Det er en stor, åben amatørradio, som i undersøgelsesugen sendte 14 udsendelser på i alt 34 timer. 13 af udsendelserne var produceret af Radio Sokkelund selv.

Ligesom Nørrebro Radio dækkede Sokkelund påskemarchen - her i et blandingsprogram med reportage og studieindslag. Næsten halvdelen af Sokkelunds programmer består af en blanding af telefoninterviews, studieindslag og musik. Indholdet er ofte en satirisk behandling af kulturelle emner inden for græsrodsbevægelsernes aktiviteter. Latinamerika, det gamle Japan, fredsbevægelsen på Færøerne, electric boogie, kvindemuseet i Århus, UFOer og børnehistorier var blandt emnerne, og digtere, forskere og pyramideeksperter blandt de medvirkende i programmerne.

De øvrige nærradioer i København er:

Den islamiske Verdensliga, Radio Krishna (drives af Krishnabevægelsen), Christianshavn Kanal (4 christianshavnere), Radio Vesterbro (forening), Radio Rosa (forening under Københavnsafdelingen af Landsforeningen for bøsser og lesbiske, Forbundet af 1948), Den kristne Radio (Apostolsk Kirke), The Voice (Foreningen til Eksperimentel Kommunikation), Københavnske Dagblades Samråd (9 københavnske dagblade), Hovedstadens socialdemokratiske Radio, Radio Romer (enkeltperson, journalist), Christiania Radio (selvejende institution, dannet af en gruppe christianitter), Radio Frit Erhverv (Landsforeningen for Erhvervsinteresser), Københavns Nærradio (Luthersk Missionsforening og Indre Mission i København) og Radio Amager (forening i Tårnby på Amager).

Programmerne

Omfanget af nærradioernes sendevirksomhed varierer fra under en time om ugen (Odense kommunes nærradio) til næsten 20 timer om dagen (Radio Århus). Dog sender langt det største antal radioer under 20 timer om ugen. Kun 2 stationer sender mere end 100 timer ugentligt.

Tabel 3: Fordeling af radioer efter ugentlige sendetimer

Timer pr. uge	0-9	10-19	20-29	30-39	40-
Antal nærradioer	33	27	10	6	6

I de fleste tilfælde er sendetiden sandsynligvis udtryk for den enkelte nærradios ønsker og formåen - mandskab, økonomi, osv. I København og Århus spiller det dog ind på sendetidens omfang, at flere radioer skal deles om sendere og derfor måske ikke kan komme til at sende så meget, som de ønsker.

Der er endnu ikke foretaget omfattende indholdsanalyser. Men for syv stationer er foretaget en optælling af programtyperne i den uge, hvor deres lyttere blev undersøgt:

Tabel 4: Sendetid fordelt på programtyper for syv nærradioer

(% for en uge i foråret 1984)

	Herning	Århus Radio Århus	Byens Radio	Roskilde Radio Tidende	Roskilde Radio Roskil-	København Sokke- lund	Nørre- bro
Nyheder m.v.	33	7	50	91	68	10	32
Studieprogrammer	6	51	20	9	-	61	34
Musik- og un- derholdning	46	27	-	-	32	13	34
Religion	9	1	-	-	-	-	-
Andet, ukendt	6	14	30	-	-	16	-
I alt (pct.)	100	100	100	100	100	100	100
(min.)	3940	8105	600	640	1135	2055	885

Helt bortset fra de store forskelle i sendetiden mellem de syv stationer (nederste linje i Tabel 4) fremgår stationernes profil klart. I Herning deles tiden mellem musik og oplysende programmer, desuden sendes en del om religion.

Radio Århus og Sokkelund i København, der begge er åbne græsrodsradioer, kendetegnes af studieprogrammerne, som kan bringe samtaler med gæster, lytterdeltagelse over telefonen og naturligvis musik. Denne radiogenre anvendes i det hele taget meget af nærradioerne. De to avisdrevne radioer i Roskilde koncentrerer sig om nyheder. Endelig bemærker man, at Nørrebro Radio anvender alle tre hovedformer i lige grad.

Økonomi

Ved forsøgsordningens start 1. april 1983 havde nærradio- og lokal-tv-forsøgene tilsagn om offentlig støtte på i alt 12,2 millioner kr., deraf 6 millioner i statsstøtte.

Af det samlede kommunale bidrag på 6,2 millioner kr. gives 3,3 millioner i form af løn til langtidsledige, knapt 1 million i form af lokaler, der stilles gratis til rådighed for stationerne, og godt 1,7 millioner i kontant støtte.

De 42 projekter, der har del i statsstøtten, har for en stor dels vedkommende brugt pengene til at købe teknisk udstyr for. Tilbage står et stigende problem med finansiering af stationernes drift. For nærradioernes vedkommende er dette problem blevet løst - indtil videre - på mange forskellige måder, hvoraf nogle har medført fornyelse i dansk radioprogramproduktion.

Det mest slående eksempel er radio-bingo, som flere og flere nærradioer sender. Nogle af dem gør det for at skaffe penge - det har f.eks. givet Lokalradio Herning en indtægt på ca. en halv million kroner i 1983 og er budgetteret til at give 2,3 millioner i 1984. Århus Nærradio tjente ca. 13.000 kr. i 1983 på den måde.

Andre stationer, som f.eks. Radio Tidende i Roskilde, sender bingo for at få lyttere - indtægterne fra spillet går til byens idrætsforeninger, som også står for det praktiske arrangement.

En mere udbredt indtægtskilde er medlemskontingent fra nærradioernes støtteforeninger eller de foreninger, der har sendetilladelse. Lokalradio Hernings 11.000 medlemmer betaler i 1984 2,1 millioner kr. til radioen. Radio Århus fik 7.400 kr. ind i kontingent i 1983, og Århus Nærradio fik godt 20.000 kr. Albertslund Nærradios medlemmer betalte godt 53.000 kr. til radioen i 1983. To af trossamfundenes nærradioer, Byderrup Bov Nærradio og Radio Vejle, har fået henholdsvis 24.000 og 73.000 kr. i 1983 fra deres kirker.

Af andre typiske indtægtskilder kan nævnes lytterhilsener, som i 1983 indbragte Lokalradio Herning knapt 250.000 kr..

Blandt de mindre typiske indtægter kan nævnes, at Radio Århus i 1983 tjente godt 15.000 kr. ved salg af drikkevarer, og Århus Nærradio godt 46.000 kr. på at arrangere diskoteker.

På udgiftssiden var forsøgsordningens første år, 1983, naturligvis mest præget af investeringsomkostninger til det tekniske udstyr, indretning af lokaler og lignende. Lokalradio Herning har brugt næsten en million kr. i etableringsudgifter, Bylderup Bov Nærradio ca. 56.000 kr., Radio Vejle ca. 65.000 kr., Albertslund Nærradio ca. 110.000 kr. og Århus Nærradio godt 100.000 kr.

Lønudgifter figurerer hos de professionelle og semi-professionelle radioer - f.eks. med knapt 1 million kr. i 1983 hos Lokalradio Herning og knap 60.000 kr. for Vestegnens Lokalradio ved København.

Indkøb af bånd tegner sig for godt 6.000 kr. for Albertslund Nærradio, ca. 7.000 kr. for Radio Vejle, ca. 90.000 kr. for Lokalradio Herning, 3.600 kr. for ILM Radio i Odense og knapt 5.000 kr. for Radio Ålborg.

Disse eksempler giver et indtryk af de store forskelle, der er på nærradioernes ressourcer. Der foreligger endnu ikke tilstrækkeligt materiale til en mere omfattende belysning af, hvilke økonomiske problemer stationerne har. Men det er klart, at mange har svært ved at indsamle midler nok til at opretholde det ambitionsniveau, de har sat sig med hensyn til sendetidens omfang og programindhold.

I forsøgsordningens andet år er radioernes økonomi blevet genstand for megen debat i anledning af fastlæggelsen af ophavsretsafgifter til Koda og Gramex. I 1983 betalte radioerne 2.800 kr. i afgifter, uanset hvor meget de sendte (dog fik stationer, der først begyndte at sende sent på året, en reduktion). Det blev præciseret, at dette beløb ville blive revideret ved årets udgang, når der forelå oplysninger om det faktiske omfang af sendetiden og forbrug af musik. Først efter flere måneders forhandlinger blev tariffen endeligt fastsat i juni 1984, med virkning fra 1. januar 1984 til 31. marts 1986.

Radioer med mindre end 500 udsendelsestimer om året skal herefter betale 2.000 kr. pr. år. For mellem 50 og 1.000 timer betales 6.000 kr. pr. år. 33 nærradioer

kommer ind under den første af disse kategorier, 27 under den anden.

For en sendetid på mellem 1.000 og 3.000 timer skal der betales 6.000 kr. for de første 1.000 timer og 25 kr. pr. time for resten. 18 nærradioer er af denne størrelse.

Endelig skal der for sendetid på mere end 3.000 timer om året betales 18.000 kr. for de første 1.000 timer og 25 kr. pr. udsendelsestime for resten. 4 radioer er i denne kategori.

For alle kategorier gælder det, at tariffen reduceres med 50%, hvis musikforbruget er under 25% af sendetiden.

Koda-Gramex overenskomsten giver også mulighed for at betale pr. musiksendetime i stedet for efter den faste tarif. Vederlaget er så 50 kr. pr. musiksendetime.

Det skal bemærkes, at antallet af nærradioer i de forskellige kategorier naturligvis kan ændres, efterhånden som stationerne udvider eller indskrænker deres sendetid.

En del af radioerne har protesteret kraftigt mod tarifferne og hævder, at udgiften for mange vil betyde stærkt nedsat virksomhed eller ligefrem lukning. Det er beløbet på 25 kr. pr. time for sendetid over 1.000 timer, som skiller radioerne fra Koda-Gramex - her ønskede radioerne kun at betale 15 kr. pr. time.

Et par eksempler på, hvad tarifferne vil medføre af udgifter for de store nærradioer:

Radio Svendborg sender 33 timer om ugen, altså 1.716 timer om året. Det giver et grundbeløb at betale på 6.000 kr. plus 25 kr. gange 716 timer = 17.900 kr. I alt 23.900 kr. om året. Valgte radioen i stedet at betale pr. musiksendetime, ville prisen ved 50% musikandel af den samlede sendetid være 42.900 kr.

Lokalradio Herning, der skønner at ville sende 4.000 timer i 1984, skal betale grundbeløbet på 18.000 kr. plus 25 kr. gange 3.000 timer = 75.000 kr. I alt 93.000 kr. Valgte radioen i stedet at betale for musiksendetid, ville beløbet med et musikforbrug på 50% af sendetiden bliver 100.000 kr.

Ved at halvere musikforbruget og vælge at betale efter det faktiske forbrug i stedet for efter den faste tarif, kunne de store radioer altså bringe afgiften ned, uden at de behøvede at nedsætte den samlede sendetid. Når nærradioerne ikke selv diskuterer denne mulighed, kan det hænge sammen med, at de er afhængige af frivillige bidrag og betalte hilsener m.m. fra lytterne og skønner, det er nødvendigt at spille meget musik for at få mange lyttere. Desuden ville det være meget arbejdskrævende at fylde sendetiden med andet end musik.

I forbindelse med diskussionen om Koda-Gramex afgiften og nærradioernes generelle økonomiske vanskeligheder har spørgsmålet om reklamer i radioerne fået fornyet aktualitet.

Sendetilladelserne indeholder følgende vilkår: "Reklame i eller i tilknytning til programmerne må ikke forekomme, og kommerciel sponsorvirksomhed er ikke tilladt." Som yderligere forklaring på, hvad reklame og sponsorvirksomhed betyder, udsendte Lokalkradio- og -TV-udvalget i juli 1984 retningslinjer, der indskærper "ad reklame: at anbefalinger af og henvisninger til varer og virksomheder i kommercielt øjemed ikke må forekomme, uanset om der ydes vederlag for udsendelsen. Ad kommerciel sponsorvirksomhed: at finansiering af bestemte programmer fra hver vsside ikke må forekomme."

Trods forbudet mod reklame og kommerciel sponsorvirksomhed har der i løbet af forsøgets første år været adskillige eksempler på, at det er vanskeligt at skelne mellem kommercielle og oplysende "budskaber".

Enkelte nærradioer har bevidst søgt at balancere på skillelinjen, og nogle få har opfordret kulturministeren til at tillade reklamer under forsøgsordningen. At hun ikke er fremmed for denne idé, fremgik af den pressemeddelelse, hun udsendte efter at have godkendt Koda-Gramex tarifferne. Heri udtalte hun, at hun gerne så reklamer indført i nærradioerne, hvis der kunne skabes flertal for det, for på den måde "at øge mulighederne for, at alle de igangsatte nærradioforsøg kan fortsætte til forsøgsperiodens afslutning."

Det ser dog ikke ud til, at der er et sådant flertal i folketinget.

Blandt modstanderne af reklame i nærradioen er det da også en udbredt opfattelse, at reklamer ikke ville øge mulighederne for overlevelse for alle nærradioer. Erfaringer fra andre europæiske lande med reklame-radioer (f.eks. Frankrig og Italien) tyder på, at store, kommercielle anlagte radioer efterhånden helt udkonkurrerer de mindre, ideologiske radioer.

Lytterne

Hvor mange lytter til Nærradio?

Eftersom nærradioforsøget er et åbent forsøg i den forstand at de enkelte nærradioer har meget forskellige formål, som de selv fastsætter, er det ikke givet på forhånd hvilke lytterreaktioner, der er vigtige. Det er f.eks. ikke givet, at en nærradio ønsker sig eller bør have mange lyttere. Det kan være vigtigt hvilke lyttere, man får, eller hvordan lytterne vurderer programmerne.

Trods disse forskelle gælder det for nærradioer som for alle andre medier, at det er en nødvendig betingelse at opnå kontakt med et - ikke nærmere bestemt - minimum af lyttere. De tilstrækkelige betingelser kan sidenhen være af meget forskellig karakter, som antydnet ovenfor.

Den første betingelse for at opnå kontakt med lytterne er, at befolkningen kender til, at nærradioen findes. Denne betingelse er stort set opfyldt efter 3/4 år. I otte undersøgte områder kendte over 90 pct. af befolkningen til at der var nærradio, dog kun ca. 60 pct. i hovedstadsområdet.⁴

Den anden betingelse er så, at man lytter. Som gennemsnit for alle otte områder har nærradioerne halvdelen af befolkningen som lyttere mindst 1 gang om ugen (51 pct.) og hver femte lytter dagligt (20 pct.). En trediedel lytter aldrig til nærradio (32 pct.). Inden vi går ind på de store forskelle mellem områderne kan disse tal sættes i forhold til udnyttelsen af de tre radiokanaler fra Danmarks Radio.

Tabel 5: Daglige lyttertal pr. kanal for nærradio, lokalradio og DR
(% af den voksne befolkning i DK)

Danmarks Radio

Total DR	Landsdækkende		Lokal radio (9 regioner)	Nærradio
	P 1	P 3	(P 2)	Gns. af 8 områder
83%	19%	75%	26%	20%

Kilder: Tallene for DR fra Medieforskning i Danmarks Radio 1982/83 (p. 87). Lokalradioer sender kun mandag-fredag (dækker 37 pct. pr. dag), men tallene er her beregnet som et gennemsnit over syv dage.

Ud fra en grov sammenligning ser vi, at nærradio-mediet har kontakt med lige så mange lyttere som den nationale, seriøse kanal og lidt færre end Danmarks Radios Regionalradioer. Den nationale populær-kanal med musik og nyheder har naturligvis den bredeste kontakt. Der er således ikke tvivl om, at nærradioen som fænomen har fundet en plads under eller ved siden af det eksisterende radioudbud i Danmark.

Lyttertallene varierer meget for nærradioerne, fra 68 pct. til nogle få pct. daglige lyttere. På ugebasis er forskellen fra 90 pct. til 27 pct. Tilsvarende varierer den andel af befolkningen, som aldrig lytter nærradio fra kun 4 pct. til over 50 pct.

Tabel 6: Daglig og ugentlig kontakt, "ikke-kontakt" og sendetid for 8 lokalområder.

(% af den voksne befolkning)

<u>Område (befolkn.)</u>	<u>Lyttere</u>		<u>Ikke lyttere</u>	<u>Sendetid pr. uge</u>	
	<u>Daglig</u>	<u>Ugentl.</u>		<u>Dage</u>	<u>Timer</u>
	<u>Pct.</u>	<u>Pct.</u>	<u>Pct.</u>		
Herning (56.000)	68	90	4	7	68
Århus (245.000)	51	80	9	7	168
Roskilde (48.000)	18	56	29	5	30
Svendborg (24.000)	11	49	32	7	60
Østervrå (1.200)	-	43	28	3	4
Tåstrup* (43.000)	7	31	46	7	73
Nørrebro* ca.50.000	5	34	50	7	184
København* ca.200.000)	3	27	58	7	184

* I det storkøbenhavnske område er der flere stationer, som sender samtidigt, så ingen kan lytte til det hele. Sendetiden kan have ændret sig siden undersøgelsen i foråret 1984.

Forskellene mellem lyttertallene i de otte områder er komplicerede at forklare. Sendetiden er kun en blandt flere faktorer. Udsendelsernes indhold, herunder hvor meget musik man sender, er en anden faktor, som delvist beskrevet tidligere. Men også geografiske forhold spiller ind, især som forklaring på at nærradioerne i hovedstaden ikke har så mange lyttere. - Man kan minde om, at DRs Regionalradioer i store træk følger samme mønster med høje lyttertal i de mindst urbaniserede distrikter og lavere i hovedstaden.

Ved sammenligningen mellem nærradiolytningen og de nationale kanaler angav vi 20 pct. som nærradioernes gennemsnitlige daglige lyttertal. Vi kan nu se, at gennemsnits-betragtningen er ganske misvisende. Det interessante er tværtimod, at visse stationer med lang sendetid og stort musik-udbud nærmere ligner P 3 i lyttertal (Herning, Århus), andre minder måske mere om regional-radioens lyttertal (Roskilde), og i hovedstaden minder lyttertallene mere om P 1's. Her er ikke tale om "kopier" af etablerede radionakanler, men det demonstreres, at nærradio kun er

et geografisk begreb, defineret ved en svag sendestyrke. Programvirksomheden og funktionen for lytterne kan variere over alle kendte radioformer - og måske føje nye til.

Tiden til nærradio-lytningen er i vidt omfang taget fra anden radiolytning. I gennemsnit for de otte områder lytter 14 pct. mindre til Regionalradio og 21 pct. siger de lytter mindre til P 3 efter nærradioerne er kommet til. Naturligvis er konkurrencen stærkere i områder med høje lyttertal (Herning: 38 pct. lytter mindre til regionalradio, 58 pct. mindre til P 3), mens under 10 pct. af hovedstadens befolkning mener at have ændret radiovaner p.g.a. nærradioen.

Hvem er lytterne til Nærradio?

Nærradioen er primært et nyt medie for de yngre og de kulturelt aktive. Disse grupper lytter mest, og som konsekvens heraf ændres deres øvrige radiolytning mest. De foretrækker musik- og telefonprogrammer for nyhedsprogrammer (som de ældre er glade for). De yngre vurderer programmerne højere, de føler sig personligt mere involveret i nærradioen, og lægger vægt på, at den skal fortsætte efter forsøgsperioden.

Menneskers politiske aktivitet betyder ikke stort for selve nærradio-lytningen, men de politisk aktive føler sig involverede og er også ivrige for en fortsættelse af nærradioerne.

I det følgende gennemgås disse forhold for "landssresultatet" (baseret på de undersøgte områder) og i visse henseender for de enkelte områder.

Tabel 7: Daglig og ugentlig kontakt og "ikke-kontakt i 8 nærradioområder.

(% af grupper).

		Ikke-kontakt"		Kontakt		N =
			ugentlig	daglig		
I alt		27	56	24		2031
<u>alder:</u>	15-24 år	16	67	29		311
	25-49 -	27	56	25		1049
	50- -	34	48	19		648
<u>Kultur og fritid:</u>						
Høj	aktivitet	21	64	27		609
Middel	-	25	58	27		738
Lav	-	34	46	17		684
<u>Politisk aktivitet:*</u>						
En eller flere		22	60	25		287
Ingen		28	54	23		1744

* Politisk aktivitet er defineret som aktivitet indenfor enten politisk parti, fagforeninger eller græsrodsbevægelse.

På ugebasis lytter 67 pct. af de 15-24 årige til nærradio, mens det kun gælder 48 pct. af de over 50 årige. Forskellen i ugentlig lytning mellem de kulturelt meget aktive og lidt aktive er 64 pct. imod 46 pct. Mens alder og kulturel aktivitet således er vigtige til forklaring af nærradiolytningen spiller egenskaber som køn, uddannelse og hvor længe man har boet i lokalsamfundet ingen rolle.

Hvad der heller ikke ses af tabel 7 er imidlertid, at erhverv har betydning. De uddannelsessøgende lytter mest (72 pct. på ugebasis), derefter lavere funktionærer/faglærte (63 pct.) og selvstændige (56 pct.). Det viser formodentlig, at

nærradioen går på mange arbejdspladser. Højere funktionærer lytter mindre (50 pct.), skønt de er mere kulturelt aktive, men de kan ikke så ofte lytte til radio på deres kontorer. Husmødre (54 pct.) og pensionister (43 pct.) lytter relativt sjældent.

Tabel 8: Ugentlig kontakt for 7 nærradioer fordelt på alder, aktivitetsniveau og brug af lokale medier.

%

	Herning	Århus	Roskilde	Svendborg	Østervrå	Tåstrup	København	I alt
I alt	91	80	56	49	43	30	33	56
<u>Alder:</u> 15-24 år	92	86	78	92	31	42	36	67
25-49 -	96	82	55	50	41	28	35	56
50- -	84	62	50	32	48	26	22	48
<u>Kultur og Fritid:</u>								
Høj aktivitet	93	79	61	57	61	41	38	64
Middel -	96	82	59	48	47	32	26	58
Lav -	84	79	51	40	38	21	32	46
<u>Politisk aktivitet:</u>								
Een eller flere	91	87	54	59	52	43	40	60
Ingen	90	78	57	48	42	28	31	54
<u>Lokale medier:</u>								
Stort forbrug	95	79	69	41	46	-	-	66*
Ringe forbrug	91	80	54	53	42	-	-	64*

* Gennemsnit for fem områder.

Resultaterne for de enkelte områder bekræfter generelt det samlede resultat. Dog bemærker vi, at Herning-radioen med de meget høje lyttertal også når de

midaldrende og knapt så kulturelt aktive. Denne radios programprofil lægger lige stor vægt på nyheder m.v. og musik/underholdning, og det ser ud til at trække alle befolkningsgrupper til. Radio Århus med tyngdepunkt i direkte studieprogrammer (gæster, telefoner, musik) tiltrækker ikke de ældre, men derimod de politisk aktive. Avisradioerne i Roskilde med vægt på nyhedsprogrammer med musik har mange unge lyttere, men det fremgår andetsteds, at de ikke er tilfredse med musikken. Måske ønsker de egentlige musikprogrammer.

Mest afvigende er den lille religiøse sender i Østervrå. Her lytter flest ældre og færrest unge. Samtidigt er lytterne kulturelt aktive i lokalsamfundet, hvilket de ældre typisk vil være på landet.

Udenfor hovedstadsområdet kan vi sætte nærradiolytningen i forhold til anvendelsen af øvrige lokale medier (dagblad, distriktblad, regionalradio). Generelt er der ingen sammenhæng mellem nærradiolytning og brug af andre lokale medier. Dog er det tilfældet i enkelte områder, f.eks. i Roskilde, hvor de nyhedsprægede avisradioer har flest lyttere blandt ivrige brugere af andre lokale medier. Nærradioens nyheder synes her at være et supplement til avisernes eller måske en gentagelse for de allerede indviede.

Omvendt i Svendborg med en meget musikpræget græsrodsradio. Den finder sine flittigste lyttere blandt mennesker som ikke bruger andre lokale medier så meget. Nærradioen er i det tilfælde et alternativ - skønt med musik, snarere end med nyheder.

I København er det mest bemærkelsesværdige nok, at nærradioerne med lave lyttertal når et så bredt publikum; de unge og aktive har selskab af mange midaldrende og kulturelt passive.

Hvilke programmer lytter man til?

Som det fremgår ovenfor sender Nærradioerne meget forskellige programmer, og den enkelte nærradio har sin særlige programprofil. Det er imidlertid rimeligt analytisk at betragte alle de undersøgte Nærradioer som "en station", når vi vil

vide, hvilke programtyper forskellige lyttergrupper foretrækker. Det sker med det forbehold, at ikke alle individer i en bestemt gruppe har de samme programmer at tage stilling ud fra. For en overordnet analyse skulle det imidlertid ikke spille nogen rolle, idet der findes alle slags lyttere i alle områderne.

Tabel 9: Foretrukne programmer i 8 nærradioområder
(% af grupper)

		Nyheder	Lokal debat	Musik og tlf. program	Bingo m.v.	Religion
I alt		23	17	38	8	3
<u>Alder:</u>	15-24 år	17	18	60	8	1
	25-49 -	22	16	37	8	2
	50- -	29	18	26	9	6
<u>Kultur og fritid:</u>						
Høj	aktivitet	22	21	44	7	2
Middel	-	22	15	41	9	2
Lav	-	24	16	29	9	4
<u>Politisk aktivitet:</u>						
Een eller flere		24	24	36	7	4
Ingen		23	16	39	9	2
<u>Lytning til nærradio:</u>						
Dage pr. uge	5-7	28	24	57	16	3
- - -	2-4	27	20	40	6	4
- - -	1	25	11	30	6	3
<u>Lokaler medier:*</u>						
Stort forbrug		28	20	32	9	4
Lavt forbrug		23	17	43	7	2

* Gennemsnit for 5 områder udenfor København.

Nyheder og lokal debat er iflg. de ideelle forestillinger om nærradioens funktion de centrale programkategorier. Det er da også omkring hver femte lytter til Nærradio, der nævner nyheder eller lokal debat som de programmer, de særligt lytter til (flere svar var mulige). Nyhederne nævnes mest jo ældre lytteren er. De lokale debatprogrammer har ikke bestemte aldersgrupper som særligt publikum, men de kulturelt og politisk aktive fremhæver oftere debatten. Såvel nyheder som lokal debat nævnes oftere af de nærradiolyttere, som også er ivrige brugere af andre lokale medier. - Disse resultater kan tolkes på den måde, at det er gennem nyhederne og debatten, nærradioen ligner de kendte lokale medier, der særligt bruges af de noget ældre og de aktive.

Musikken og telefonprogrammerne adskiller Nærradioerne fra de lokale trykte medier og også fra regionalradioen, som er (nyheds-)domineret. Musikken og telefonprogrammerne peger på Nærradioens nye funktion som et underholdende radiomedie med lokal tilknytning. Det er da også 38 pct. af lytterne, der nævner disse programmer som dem, man særligt lytter til. Og det er frem for alt blandt de unge (60 pct. af de 15-24 årige) og blandt de flittigste nærradiolyttere (57 pct. blandt daglige lyttere) musik og telefonprogrammerne slår igennem. Også de kulturelt aktive er glade for musikprogrammerne, mens de politisk aktive forventer egentlige debatprogrammer. Underholdningsfunktionen i disse nærradioprogrammer viser også sin nye eller alternative karakter ved, at den fremhæves oftere af de nærradiolyttere, som ikke bruger andre lokale medier så meget (43 pct. imod 32 pct.).

I fortsættelse af musik- og telefonprogrammerne har vi bingo-programmerne, som kun findes visse steder (særligt i Herning). De synes ikke at appellere til de samme lyttere som musik-programmerne. Der er tale om en anden slags underholdning, og det er især de ældre (og i øvrigt kvinder), der nævner bingo-programmerne.

Ældre, kvinder og lyttere med lav kulturel aktivitet foretrækker også de religiøse programmer.

Sammenfattende finder vi klart, at Nærradioerne (som et analytisk helhedsbillede) tydeligt har forskellige funktioner med hver sine kernelyttere. Den journalistiske nyheds- og debatformidling tiltaler ældre og aktive lyttere. Det underholdende og

radio-prægede (tlf. deltagelse osv.) tiltaler de unge, som bruger nærradioen meget, og ikke så ofte de traditionelle lokale medier.

Problemstillingen om selektiv lytning kan visse steder også belyses ud fra hvilken station forskellige lyttere foretrækker (lytter mest til).

Tabel 10: Foretrukne stationer i områder med mere end een station.
(% af gruppe). *

		Århus		Tåstrup			København	
		Radio Århus	Århus Nærradio	Høje Tåstrup Radio	Tåstrup- Ishøj Radio	Vestegnens Lokal Radio	Sokkelund	Rosa Nørrebro **
I alt		51	34	50	14	27	25	9 37
<u>Alder:</u>	15-24 år	71	18	35	9	48	32	12 36
	25-49 -	45	40	56	11	23	28	7 37
	50- -	32	45	46	27	19	9	13 39
<u>Kultur og Fritid:</u>								
Høj	aktivitet	58	29	43	14	29	27	14 37
Middel	-	43	32	48	18	32	30	5 39
Lav	-	45	50	57	8	19	19	7 35
<u>Politisk aktivitet:</u>								
Een eller flere		49	33	69	15	15	24	5 44
Ingen		52	34	47	14	28	26	10 34
<u>Engagement i nærradio:</u>								
Høj		62	27	37	15	40	52	7 26
Lav		42	39	53	14	22	28	9 25

* Omfatter personer som kendte navnet på mindst én station.

** Der blev taget en særskilt stikprøve i dette område, så tallet 37% er ikke sammenlignelig med de to øvrige tal for København.

I Århus har Radio Århus (den store musik-prægede græsrodsradio) og Århus Nærradio (telefon og musikradioen med en fast programvært) klart delt lytterne mellem sig. Radio Århus foretrækkes af de unge og de aktive, og dens lyttere føler sig meget involveret i nærradioen som sag. Århus Nærradio foretrækkes derimod af de ældre (og flere kvinder) og de kulturelt passive, og dens lyttere er sjældent personligt involverede i nærradioen som sag. Trods det, at musik og underholdning er væsentlige bestanddele af begge Århus-radioerne falder de således meget forskelligt ud. Det er klart, at også musik og studie-snak kan tilfredsstille meget forskellige behov, og dermed tiltrække forskellige lyttergrupper.

I Tåstrup findes to helt lokale radioer med nyheds- og debat-præg og en større, mere musikpræget og professionelt drevet station, som dækker hele Vestegnen. De to helt lokale radioer foretrækkes af de ældre mens Vestegnens lokalradio klart foretrækkes af de yngre. Storforbrugere af andre lokale medier foretrækker som forventeligt de to mest lokale sendere.

Endelig har vi i København (bl.a.) Sokkelund radio, hvis lytterprofil ligner Radio Århus', og Sokkelund er da også en åben græsrodsradio, knapt så musikpræget som søsteren i Århus, og med et knapt så ungt publikum. Radio Rosa (bøssernes og de lesbiskes radio) har lyttere i alle aldre, som ikke er særligt politisk, men meget kulturelt aktive. Som eksempel på en bydelsradio ser vi, at Nørrebros radio har lyttere i alle aldre. Når mange af dem er politisk aktive skyldes det netop, at bydelen er stærkt præget af græsrods-arbejde.

Vurdering af programmerne

Overalt vurderer lytternes flertal porogrammerne som "udmærkede". Målt som andel af befolkningen er der naturligvis flere positive vurderinger i områder med høje lyttertal. Men er det særlige befolkningsgrupper, der vurderer særligt positivt? Tabel 11 viser dette.

Tabel II: Overordnet vurdering af nærradio-programmerne.
(% af personer som svarede "meget god")

		Herning	Århus	Roskilde	Svendborg	Østervrå	Tåstrup	København	I alt
	I alt	70	60	59	47	43	41	49	55
<u>Alder:</u>	15-24 år	82	57	66	82	43	52	52	63
	25-49 -	74	61	64	47	37	38	53	57
	50- -	59	58	48	25	49	39	31	47
<u>Kultur og Fritid:</u>									
Høj	aktivitet	67	52	61	44	58	48	48	54
Middel	-	73	66	59	50	40	40	51	58
Lav	-	69	71	57	48	42	37	48	54
<u>Politisk aktivitet:</u>									
Een eller flere		71	63	50	41	57	43	55	56
Ingen		70	59	61	48	42	40	47	55
<u>Lokale medier:</u>									
Stort forbrug		72	60	54	46	38	-	-	54*
Lavt forbrug		69	60	60	48	46	-	-	57*

* Gennemsnit for fem områder.

På landsplan finder vi den kendte tendens til, at flest yngre vurderer programmerne positivt (fordi flest yngre lytter). Men som det fremgår af tabellen er der ikke tale om et éntydigt billede i hvert af de syv områder. I Svendborg har vi udpræget en ungdomsradio, i Østervrå de ældres radio og i Århus er man tilfreds i alle aldersgrupper.

Heller ikke målene for kulturel eller politisk aktivitet eller forbruget af andre

lokale medier viser nogen klar sammenhæng med vurderingen af nærradio-programmerne generelt. Forklaringen kan dels være, at alle er glade for noget nyt, og dels, at radioerne - som vi lige har set - mange steder udfylder forskellige behov for forskellige lyttergrupper. Man lægger noget forskellig i sin vurdering, selvom man enes om at sige "meget god".

En række mulige opgaver for nærradioen blev forelagt de interviewede, som skulle tage stilling til, om nærradioen efter deres opfattelse lagde for lidt/passende/for meget vægt på at løse denne opgave. Svar-tallene er forholdsvis små, dels fordi mange lyttere faktisk er tilfredse, dels fordi mange (ikke-lyttere) har svaret ved ikke. Alligevel er det interessant at pille fire centrale resultater ud og se, hvilke grupper, der retter hvilken kritik imod nærradioerne:

Tabel 12: Kritik af nærradioprogrammer.

		(% af grupper).		I alt	
		For få nyhedsprogr.	For få debatprog.	For meget Bingo og	For meget religion
I alt		14	14	14	11
<u>Alder:</u>	15-24 år	17	18	14	15
	25-49 -	17	17	15	12
	50- -	9	10	12	7
<u>Kultur og fritid:</u>					
Høj	aktivitet	17	18	20	10
Middel	-	15	16	13	12
Lav	-	11	9	10	10
<u>Politisk aktivitet:</u>					
En eller flere		19	21	24	13
Ingen		13	13	12	10
<u>Lytning til nærradio:</u>					
dage pr. uge	5-7	17	16	13	18
- - -	2-4	19	22	23	13
- - -	1	22	22	20	10

Generelt går kritikken af nærradioerne på, at der er for lidt nyheder og lokal debat og for meget musik, bingo og religion. De lyttere, der udtrykker kritik - og det er som altid en minoritet - ønsker de journalistiske eller demokratisk vigtige funktioner styrket og underholdningsfunktionen neddæmpet. Nyhederne og debatten savnes særligt af de kulturelle og politisk aktive og af dem, der ikke lytter så ofte til nærradioen (fordi de er utilfredse!). Geografisk kritiseres særligt Århus-nærradioerne og Radio Svendborg for at gøre for lidt ud af nyheder og debat.

For meget musik og underholdning kritiseres også af de mest kulturelt og politisk aktive lyttere, ligesom af de, der kun lytter ret sjældent. Det er igen Århus-nærradioerne, der kritiseres mest. Mange århusianere ønsker virkeligt, at nyheder og debat må spille en større rolle end musikken.

Det religiøse stof opleves af en del som et irritationsmoment, og det er især hos de yngre lyttere. Som det eneste af de fire stofområder kritiseres det mest af de ivrige nærradiolyttere, og det er grunden til, vi kan kalde det et irritationsmoment. Det er særligt i de områder, som faktisk har meget religiøst stof - Herning og Østervrå - at over 25 pct. af befolkningen synes, der er for meget af det.

Naturligvis kan kritikken også tage den stik modsatte retning. Det sker imidlertid kun med en betragtelig styrke et sted: Iflg. tabel 12 finder 14 pct. af de 15-24 årige, der er for meget musik i nærradioerne. Men 15 pct. af aldersgruppen finder, der er for lidt.

Engagement og fremtiden for Nærradioerne

Man kan engagere sig i Nærradio i mange grader - mindst ved at lytte til den, mest ved at være med til at producere programmer. Lytningen er grundigt belyst i det foregående. Producenterne kan ikke beskrives i denne undersøgelse, men grader af engagement.

Tabel 13: Forskellige mål for engagement i nærradio

(Pct. af alle interviewede)

Anser Nærradioen for at være vigtig for mig personligt	31	pct
Taler ofte med andre om nærradioen	14	-
Har haft kontakt med nogen fra Nærradioen	14	-
Spillet bingo eller sendt pladehilsen	8	-
Meldt sig ind i en lytterforening	8	-
Givet penge til nærradioen	6	-
Har henvendt mig med ideer til udsendelser	3	-

I betragtning af, at ikke alle muligheder foreligger i alle de undersøgte områder (f.eks. lytterforeninger eller bingo-spil), og at nærradioerne gennemgående kun havde fungeret 3/4 år på undersøgelsestidspunktet, vidner disse tal om en betydelig aktivitet - og ikke bare lytning - i befolkningen.

Til belysning af hvem de involverede er, er der dannet et mål på basis af de tre mest udbredte mål: følelse af vigtighed, tale med andre og personlig kontakt med nærradioen. Totalt svarer 27 pct. ja til mindst to af disse tre ting.

Tabel 14: Personligt engagement i nærradio.

(% af personer som svarede ja til mindst to af de tre første "mål" i tabel 13*)

		Herning	Århus	Roskilde	Svendborg	Østervrå	Tåstrup	København	I alt
	I alt	52	40	23	25	20	13	18	27
<u>Alder:</u>	15-24 år	67	54	47	58	25	31	19	42
	25-49 -	59	42	23	29	25	13	24	31
	50- -	36	18	14	10	14	8	9	16
<u>Kultur og Fritid:</u>									
Høj	aktivitet	54	43	30	38	50	20	33	39
Middel	-	59	34	25	26	28	17	12	29
Lav	-	41	44	15	12	12	6	11	17
<u>Politisk aktivitet:</u>									
Een eller flere		75	58	33	37	27	18	46	43
Ingen		50	36	22	24	19	13	12	24
<u>Lokale medier:</u>									
Stort forbrug		50	27	23	19	28	-	-	29**
Lavt forbrug		53	42	23	27	17	-	-	32**
<u>Lytning til nærradio:</u>									
Dage pr. uge	5-7	65	57	47	47	-	59	72	59
- -	2-4	28	36	36	48	42	24	38	38
- -	1	21	20	22	36	21	28	32	27

* Personligt vigtigt, Taler ofte om, Har ofte kontakt med.

** Gennemsnit for fem områder.

De yngre er oftest personligt involverede i nærradioen. Når de 15-24 årige i Østervrå og i København udtrykker knapt så høj involvering, svarer det til, at de heller ikke lytter så ofte i disse områder.

Både kulturel og politisk aktivitet fører til, at man involverer sig i nærradio-sagen. Ovenfor så vi, at de aktive ikke uden videre er mere tilfredse med nærradioens programmer, og de aktives engagement i form af diskussioner udtrykker formentlig ofte en kritisk beskæftigelse med nærradioen.

Naturligt nok er de flittigste lyttere til nærradioen også de mest involverede. Derimod er der ingen generel sammenhæng mellem brugen af andre lokale medier og involvering i nærradioen.

Involveringen i nærradio-sagen afspejler for de fleste, at de lytter til nærradio og er tilfredse med hvad de hører, men for et aktivt mindretal også en mere principiel interesse. Derimod foregår der tilsyneladende ikke nogen bred sammenlignende debat mellem nærradioen og andre lokale medier.

Nærradioen er stadigvæk et forsøg. Er befolkningen interesseret i, at nærradioerne skal fortsætte? Det store flertal (59 pct.) siger ja, og kun 4 pct. siger nej. Når 38 pct. svarer ved ikke, skyldes det, at de lytter for lidt til at have en mening.

Ønsket om fortsættelse i de enkelte grupper stemmer godt med hvor involverede grupperne følte sig i nærradio-sagen, hvilket er ganske naturligt. Igen ser vi således, at det er yngre og de aktive - specielt de politisk aktive - der går ind for fortsættelsen. Involveringen og ønsket om fortsættelse viser i øvrigt ingen sammenhænge med hvilke programtyper, man særligt lytter til i nærradioen.

Konklusion

Det er farligt at udtale sig generelt om lytningen til nærradioen. De undersøgte stationer har så store indbyrdes forskelle, at det sikreste udgangspunkt er at hæfte sig ved, at de alle laver radio, og som kendt fra DR kan radio opfylde vidt forskellige funktioner for lytterne - fra det informative til underholdende, fra det

fælles til det meget specialiserede.

Trods dette er det rimeligt at fastslå, at nærradioerne som gennemsnit klart har etableret sig i befolkningens mediebrug. Og det er generelt sket som radio-lytning, ikke i sammenhæng med de lokale medier, primært aviserne. Nyhederne - som kunne være fællespunktet for aviser og nærradioer - spiller generelt en mindre rolle i nærradioernes udbud og dermed for lytningen.

De yngres dominans blandt lytterne hænger sammen med nærradioernes udbud af musik og studieprogrammer. Det fremgår overordnet af, at de yngre lytter mest, at de vælger musik-programmerne og stationer med musik/studieprogrammer, hvor denne mulighed findes.

De kulturelt og politisk aktive har stor principiell interesse i nærradioerne, men de savner et mere nyheds- og debatpræget programudbud. Deres kritik kommer særligt frem i de byer, hvor udbudet er stærkt domineret af musik.

Endelig kan de ældre (og kvinderne) tiltrækkes til nærradioerne ved bingo-spil og religiøse programmer, altså andre specielle programtyper, som ikke er udpræget lokale.

Det er selvfølgelig ikke et krav til nærradioerne, at de skal tilfredsstille alle grupper eller udfylde alle tænkelige funktioner. Vi kan blot konstatere, at de radioer, der baserer sig på et stort musik- og underholdningsudbud og desuden sender andre programtyper opnår de høje lyttertal. De stationer, som holder en relativt specialiseret profil - hvadenten det er nyheder eller musik eller religion eller "græsrodssnak" - når færre lyttere og frustrerer en del af dem.

Forskellene i lyttertallenes niveau og til en vis grad i hvilke målgrupper der nås, hindrer dog ikke, at man overalt er ganske tilfredse med nærradioen, at mange involverer sig i den og ønsker den permanent.

Og så spiller det geografiske måske alligevel en større rolle! De lavere lyttertal i hovedstaden kan nok forklares med programudbudets art, men savnet af førstehåndskendskab til personer og steder i storbyen spiller sikkert også en rolle;

involveringen er vanskeligere end i provinsbyen. Og omvendt kan musik- eller studieprogrammet i den lille bys radio formentlig opleves "lokalt" selvom musikken og emnerne er almene.

Perspektiver for nærradioerne

Det danske nærradio-forsøg har foreløbigt vist, at nærradio er kommet for at blive, men vi ved endnu ikke, hvad nærradio er eller kan blive til.

Når vi tør sige, at nærradioen ikke forsvinder igen, er det ikke en forudsigelse af, hvordan folketinget vil stille sig om et par år til en permanent løsning. Det er derimod en registrering af den praktiske succes, nærradioerne allerede har. De har vist sig i stand til at producere radio, ofte i stærkt stigende omfang, og de kan tiltrække betydelige lytterskarer, som ønsker at nærradioerne skal fortsætte efter forsøget.

På den anden side er det ikke sikkert, nærradioerne endnu har fundet deres form(er). Indenfor de meget liberale forsøgsbetingelser, hvoraf reklameforbudet har størst effekt på stationernes udvikling, har nærradioerne næsten kunnet gøre hvad de selv ønskede og har haft kapacitet til. Medvirkende til udviklingen for de åbne stationer har det naturligvis også været, hvilke programformer brugerne har haft lyst til at lave. Det er formodentlig kommet bag på en del af de græsrodsaktivister, der startede de åbne stationer, at presset for at lave musik-programmer var så stort.

Det siges ofte, at nærradioernes fremtid afhænger af deres økonomiske muligheder. Og fortsættelsen lyder, at man ikke kan betale sit musikforbrug uden at få reklameindtægter.

For det første er Koda/Gramex-afgifterne næppe af en størrelse som kan slå en nærradio økonomisk ihjel. For det andet findes som beskrevet andre indtægtskilder end reklame. Men for det tredje kan nærradioernes økonomiske problemer slet ikke overvejes uafhængigt af deres programpolitik og almindelige aktivitetsniveau. Set i dette lys kan nærradioernes fremtid betragtes ud fra tre aspekter: forsøgsbetingel-

serne, lytternes ønsker og stationernes egne ønsker og evner.

I forhold til forsøgsbetingelserne er et af de centrale problemer, om "en væsentlig del af programmerne produceres i lokalsamfundet". Den ideelle motivering bag forsøgsordningen er, at udvide ytringsfriheden og kommunikationsmulighederne i lokalsamfundet, altså en i bred forstand demokratifremmende proces. Både programmernes indhold og lytternes brug af de fleste radioer peger imidlertid på, at disse ideer ikke har været styrende for udviklingen - uden at de dog er forsvundet. Underholdningsfunktionen er blevet mere dominerende for nærradioerne end forudset.

Lytterne har gennem deres adfærd støttet udviklingen af de underholdende nærradioer. Men i lytternes ønsker og især de aktives kritik markeres tydeligt savnet af mere debat og flere nyheder i nærradioerne, altså i retning af de ideelle tanker bag forsøget. Imidlertid viser lytterundersøgelserne, at stationer, som koncentrerer sig om denne linje, ikke har så mange lyttere! Læren heraf er, at lytterne ubeskedent forventer både det underholdende og det seriøse.

Set fra stationernes egne ønsker og evner er billedet naturligvis broget. En del holder fast ved hvad de på forhånd ville, andre ændrer sig måske ved brugernes og lytternes pres i retning af det underholdende. Men hvorfor styrkes nyheds- og debatfunktionerne ikke, hvis lytterne også ønsker det? For det første er nærradioerne fundamentalt set "frie" i den forstand at de hverken er bundet af formelle pligter eller - på kort sigt - af opbakning fra deres lyttere. De kan gøre hvad de har lyst til. Men for det andet er problemet at nyheds- og debatfunktionerne kræver en anden og ikke så hurtigt lært professionalisme end studieværtens.

Alt tyder på, at mange nærradioer hurtigt har kunnet tillægge sig en "radiofonisk" professionalisme, men at de journalistiske krav lige fra nyhedsindsamling til interviewteknik er sværere at honorere.

Der er således tale om en række modstridende kræfter i nærradioernes situation. På den ene side kan der ske en stramning med dæmpning af underholdningsfunktionen (kortere sendetider, mindre musik) og styrkelse af nyheds/debatfunktionen (professionalisering eller koncentration om stationens specielle formål). Kræfter

der kunne støtte denne stramning kan være en politisk præcisering af forsøgsbetingelserne og især fastholdelse af reklameforbudet, det kan være et muligt lytterfracfald eller lytter-kritik, og det kan være interne diskussioner, måske magtkampe, på stationerne selv. Hvis stationerne mener, musik-rettighedsbetalingen er prohibitiv, kan det naturligvis også reducere musikudbudet - uden garanti for, at nyheds/debat-funktionen styrkes. Stramningen kan blive døden.

På den anden side findes der kræfter i retning af en liberalisering eller kommercialisering baseret på underholdningsfunktionen. Politisk ville det være en total deregulering bl.a. med tilladelse til reklamer, som vil fordrø høje lyttertal og dermed internt på stationerne styrke de kræfter, som ønsker denne linje. Fra lytterside kan man tænke sig, at de aktive "opgiver" nærradioen - den skuffede. Disse kræfter vil så befæste nærradioen som et ganske vist decentralt, men ikke lokalt medie.

Kræfterne i den politiske styring, i lytternes adfærd og ønsker og på stationerne selv påvirker hinanden, og fremtiden er svær at forudsige. I den situation kan man ikke abstrakt fastslå, at bedre indtægter vil styrke den ene eller den anden tendens i nærradioerne. Bedre indtægter kan bruges til bedre/ mere underholdning eller til professionalisering af andre funktioner. Bedre indtægter kan komme fra reklamer eller fra lytterne i forskellige former. Pointen er sammenhængen mellem en bedre økonomi og programvirksomheden. Dilemmaerne står mellem en reklamefinansiering, som ikke sikrer journalistisk kvalitet eller åbenhed for græsrodder, og usikre lytterbidrag, som måske kan sikre kvalitet og åbenhed.

Hvis det ikke i fremtiden skal være et formål i sig selv at lave nærradio - uanset hvad lytterne kan bruge den til - bør nærradioerne, interesserede lyttere og politikerne drøfte disse sammenhænge inden endelige regler fastsættes. Den danske forsøgsordning kan kaldes en succes indtil nu, netop fordi den økonomiske støtte og de liberale regler har gjort det muligt for så mange forskellige nærradioer at komme igang, overvejende baseret på engageret frivillighed. Nu nærmer tiden sig, hvor det er nødvendigt at tage stilling til, om nærradioerne vil og kan fortsætte på denne måde eller andre muligheder skal til. Først da ved vi, hvad nærradio egentlig er for et medie.

Noter

1. Ole Prehn: Community radio and television in Denmark. Aalborg 1982.
2. Forsøg med nærradio og lokal-tv. Ministeriet for Kulturelle Anliggender, juli 1984.
3. Alle radiosendere i det danske nærradioforsøg har en effekt på 10 watt. Normalt kan de høres i en radius på 5 km, men en højt placeret antenne medfører et større effektivt dækningsområde. Senderne er af dansk fabrikat og koster ca. 10.000 kr.

Undersøgelserne er gennemført i foråret 1984, ca. 3/4 år efter, at stationerne begyndte at sende. 3510 personer over 14 år er interviewet pr. telefon af Gallup. De otte områder er Herning, Roskilde, Århus, København og Nørrebro, som er nærmere beskrevet ovenfor i afsnittet: Cases, samt Svendborg (1 åben græsrodsradio, 60 timers sendetid pr. uge), Tåstrup (3 stationer med i alt 73 sendetimer pr. uge) og Østervrå (1 lille religiøs sender).

Forfatterne

Vibeke G. Petersen er ansat i kulturministeriet som forskningssekretær for Lokalradio- og -tv-forsøgene. Ole Prehn er ansat ved Aalborg Universitetscenter og er medlem af Lokalradio- og -tvudvalget udpeget af Statens humanistiske Forskningsråd. Erik Nordahl Svendsen er ansat i Danmarks Radios medieforskningsafdeling og er medlem af Lokalradio- og -tvudvalget udpeget af Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd.